

smrt subjekta ravno v trenutku, ko bi lahko delil ta status z ženskami in ljudmi drugih ras in razredov, ki so začeli kljubovati njihovi nadvladi" (str. 144), ali Somer Brodribb, ki je postmodernizem označila kot "kulturni kapital poznega patriarhata". Zato ne preseneča avtoričino prepričanje, da za feminizem ne vidi druge alternative, kot da se aktivno ukvarja s postmodernizmom in njegovimi implikacijami. Brezbrižnost do postmodernizma ali hlinjenje nerazumevanja bo pustilo feminizem umirati podobno nasledlemu kitu.

Delo *Feminist Sociology* si vsekakor zasluži pozornost širše sociološke skupnosti - tudi v Sloveniji. Pluralizem stališč in ocen, ki zadevajo ključno spoznavno in praktično uporabno usmerjenost sociologije, spodbuja k razkrivanju različnih (ne le spolno določenih) zamejenosti vede, ki so jo še v drugi polovici 20. stoletja označevali kot večno (po vseh vidikih nedolžno in nevtrarno) mladenko. Sara Delamont s pronicljivim analiziranjem in empirično utemeljenim razlaganjem prispeva k razkranjanju tega mita, pri čemer se zaveda, da številne njene ideje niso popularne in da bodo številni prepričani, da sodi to delo na grmado (str. 12). Tako bi verjetno tudi končalo, če bi bilo natisnjeno pred 300 leti in bi razkrivalo "all-male" obzorja v takratnem "duhu časa". Ker pa v "duhu časa" v začetku 21. stoletja vendarle že obstaja niša za človekove ženske pravice, bodo lahko nekateri opravili le virtualni sežig. Moje priporočilo: pred sežigom delo vsaj preberite.

Alenka ŠVAB

Zalka Drglin

Rojstna hiša: kulturna anatomija poroda

Delta, Ljubljana, 2003, 425 str., 4.400,00 SIT (ISBN 961-90867-4-0)

Zalka Drglin, ena prvih doktoric ženskih študij pri nas, je pred kratkim pri

Društvu za kulturološke raziskave, v zbirki Delta (zbirka za ženske študije in feministično teorijo) objavila obsežno monografijo, v kateri na precizen in luciden način analizira kulturno konstrukcijo poroda, nosečnosti in zgodnjega obdobja materinstva.

Knjigo s 425 stranmi poleg predgovora sestavljajo štiri obsežnejša poglavja, zaokroža pa jo *Poziv za demokratizacijo vsakdanjega življenja žensk*. Poziv je avtorica v sodelovanju z I. Šimnovcem in R. Pavlovič napisala za Združenje za informiranje, svobodno izbiro in podporo na področju nosečnosti, poroda in starševstva, uradno pa je bil 30. novembra 2001 naslovljen na Ministrstvo za zdravstvo RS. Poleg vsebinskih poglavij sestavljajo knjigo še drugi sestavni elementi znanstvene monografije: obsežen seznam literature, ki je zelo koristen tudi za nadaljnji študij tematike, povzete v slovenskem jeziku ter recenzija knjige na začetku monografije.

Avtoričina pozicija, s katere analizira fenomena nosečnosti in rojevanja ter medicinske institucionalizacije obeh fenomenov, je jasna: s pomočjo feminističnih teorij kritično analizira medikalizacijo ženskega telesa skozi njeno specifično reproduktivno funkcijo. Pri tem se zaveda, da se materinstvo spreminja skozi čas in prostor. V ospredju analize so razmerja moči, ki se konstruirajo s fenomenoma nosečnosti in rojevanja. Avtorica pokaže na binarne opozicije, npr. narava : kultura, narava : tehnologija, ki okrog materinstva kreirajo hierarhična razmerja. Knjiga je pisana z ženske pozicije ter prikazuje in analizira tudi strategije, ki jih uporabljajo ženske, ko se kot nosečnice in matere srečujejo in konfrontirajo z medicinskimi diskurzii. V njih ženske igrajo vlogo, ki jim je največkrat, kot pokaže Zalka Drglin, že vnaprej določena, skupaj s pravili, ki jim je treba slediti.

V prvem poglavju z naslovom "*Prikaz in analiza predporodnega varstva: uravnavanje vsakdanjega življenja nosečnic*", avtorica z zgodovinskim pregledom analizira proces medikalizacije

nosečnosti ter materinstva. Pokaže na načine, kako se vprašanja vsakdanjega življenja prevajajo v medicinska vprašanja, s čimer institucija medicine dobi pravico definiranja in nadzorovanja nosečnosti in poroda ter (nosečih) ženskih teles. Ta razvoj ponazarja s številnimi primeri od tu in iz tujine. Spremlja tudi razvoj vedenja o nosečnosti ter različnih praks obravnavanja in nadzorovanja nosečnosti ter rojevanja (od higienskih (na)vodil, napotkov za prehranjevanje, fizične in spolne aktivnosti, prepovedovanja uživanja "drog" itd.). Tu avtorica zelo dobro pokaže na paradoksalnost hitrega spreminjanja različnih doktrin in praks spremljanja in nadzorovanja nosečnic, nosečnosti ter rojevanja, ki s časom paradoksalno prehajajo v svoja nasprotja. Če je bilo na primer še pred nekaj desetletji povsem zaželeno in promovirano hranjenje novorojenčkov z umetnim mlekom, deluje tista praksa danes, ob promociji dojenja kot naravnega in za otroka najbolj optimalnega načina hranjenja, že skoraj blasfemija. Avtorica posebej posveča pozornost razmerju med ženskami, medicino in državo, kjer razmišlja o vlogi organizirane skrbi za nosečnice kot načinu nadzorovanja ženskega telesa in ugotavlja, da gre za zapleteno igro vlog in odnosov moči. Posebno podglavje analizira institucijo danes imenovane "materinske šole" oz. "šole za starše" kot predporodne priprave nosečnic in njihovih partnerjev na porod in skrb za novorojenčka, ki do žensk pogosto funkcionira nadzorovalno. Avtorica se sprašuje o učinkovitosti šol za matere ter o možnostih za izboljšanje posredovanja vedenja o rojevanju ženskam, ki so po mnenju nekaterih danes "že pozabile, kako se rojeva" (str. 76).

Drugo poglavje, *"Prikaz in analiza običajnega poroda v porodnišnici: ritual, avtoritarna vednost ali izraz oblasti"*, predstavlja osrednji in najboljše del monografije, v katerem avtorica dosledno analizira ter problematizira organizacijo in potek poroda, od vstopa v porodnišnico, priprav na porod,

tehnik nadzorovanja in spremljanja poroda, različnih praks rojevanja, vključno z operativnim posegom kot je carski rez. Avtorica se vseh postopkov loti skozi primerjalno analizo praks pri nas ter v tujini in jih hkrati kritično sprašuje. Razkorak med medicinsko doktrino in ugotovitvami različnih raziskav je zelo pogost, Zalka Drglin pa opozarja tudi na to, da so marsikateri prakse prikrite in latentne in zato za analizo in kritiko težko ulovljive. Po mnenju avtorice je rojevanje področje, kjer se preko ženskega telesa prepletata narava in kultura, zasebnega in javnega.

"Materinstvo - majhen korak za človeštvo, velik za žensko" je poglavje, ki logično sledi prejšnjemu poglavju, saj se avtorica v njem osredotoča na analizo institucionalizacije materinstva od poroda dalje. Tu razbija stereotipe o paleti dogodkov, fenomenov, občutij, izkušenj, ki se navadno pripisujejo zgodnjemu obdobju materinstva. Kritično analizira sedaj veljavne psihološke, medicinske in druge doktrine, kot so na primer zgodnje navezovanje med otrokom in materjo, koncept sobivanja matere in otroka takoj od poroda dalje, promoviranje in podeljevanje naziva t.i. "otrokom prijazne porodnišnice", promocija dojenja kot edine pravilne prakse prehranjevanja novorojenčka ter povezovanje le-tega z idealom "dobre matere". Odličnost tega poglavja je v tem, da pokaže, kako medicina skozi takšne prakse prispeva h konstituiranju specifičnega (monolitnega) pojmovanja "materinstva", ki je (tudi skozi druge medije) promovirano kot edino pravilno, vsakršno odstopanje pa je na različne eksplisitne, pa tudi bolj latentne in sofisticirane načine stigmatizirano. Ko opazujemo fenomen materinstva skozi to perspektivo vidimo, da je skonstruirano v dveh nasprotjih. Na eni strani ideal "srečnega materinstva", na drugi strani fenomen "otožne ženske", s čimer se označuje poporodne depresije ipd.

Zadnje poglavje *"Vednost - oblast -*

projekt", postavi v fokus analize porod kot ga razumemo danes - kot "porod v porodnišnici". Zalka Drglin v tem poglavju predstavi dilemo v izbiri poroda doma in poroda v porodnišnici in ugotavlja, da pri nas vlada "absolutizem poroda v porodnišnici" (str. 341), ki ženske, ki želijo roditi doma, diskvalificira z argumentom varnosti za porodnico in otroka, ki se je oblikoval skozi proces profesionalizacije oz. institucionalizacije porodne pomoči. Avtorica razmišlja tudi o procesu hierarhizacije razmerij med porodničarji oz. porodničarkami, babicami ter porodnicami.

V že omenjenem *Javnemu pozivu za demokratizacijo vsakdanjega življenja žensk* ob koncu knjige, so predlogi konkretnih korakov, ki bi bili nujni za izboljšanje položaja žensk v času nosečnosti, poroda in zgodnjega materinstva, temeljijo na upoštevanju človekovih pravic, še posebej pravice do odločanja o sebi in svojem telesu, ohranjanju dostojanstva in osebne integritete. Predlagani ukrepi zajemajo izboljšanje ali ukinitvev nekaterih praks postopanja z nosečnicami v času nosečnosti in poroda, ki so pogosto nepotrebne in temeljijo na nereflimirani rutini.

Monografija Zalke Drglin ima vrsto odličnosti. Dragocena je zato, ker predstavlja pri nas prvo tako kompleksno in natančno študijo socialne konstrukcije nosečnosti in rojevanja in skozi to materinstva. Pisana z ženske perspektive je pomemben prispevek k razvoju ženskih študij pri nas. Avtorica zavzema kritično pozicijo in s tem podira temeljne predstave, na katerih temelji uradna medicina na področju nosečnosti in rojevanja. Pozorna je do mehanizmov, ki producirajo ideologijo in oblastna razmerja okoli nosečnosti, rojevanja in materinstva, kar ni pomembno le z vidika prispevka k razvoju ženskih študij, ampak tudi kot prispevek k osveščanju žensk v vsakdanjem življenju, da bi lahko izstopile iz okvirov, ki jih na tem področju postavljajo medicina in druge vede, vključno z družboslovjem, ki skozi različne medije popularizirajo

znanstveno vedenje.

Knjigo Zalke Drglin razumemo tudi kot napor, s katerim je avtorica "odprla teren", na katerem se razgrinja še cela vrsta drugih tematik, ki jih bo treba raziskovati. Tu je opravila naporno, a hvaležno delo, saj je pričujoča monografija sedaj opora in hkrati referenca za nadaljnje raziskovanje, ki bo tako precej olajšano. Želimo si, da bi se raziskovanje naprej usmerilo v preučevanje še drugih, tudi bolj specifičnih, a hkrati tudi bolj skritih in nevidnih izkušenj žensk v zvezi z reprodukcijo in ginekologijo, na primer izkušenj žensk, ki se zdravijo zaradi neplodnosti, tistih žensk, ki izstopajo iz normativnega heteroseksualnega vzorca (npr. samske ženske, lezbijke), žensk, katerih nosečnost se ne konča z rojstvom otroka (načrtovani ali spontani splav, mrtvorjenost). Vse to so mesta, kjer se - tudi skozi institucijo medicine - kreirajo oblastna razmerja, hkrati pa se prek njih reproducira in utrjuje ideologija (obveznega) materinstva, nosečnosti, rojevanja.

Upamo, da bo knjiga spodbuda tudi za druge raziskovalke, da bi razširjale spoznanja o kompleksnih poljih nadzovanja žensk in ženskih teles in da bo tudi s strani države raziskovanje tega področja bolj podprto. Knjiga bi morala biti obvezna študijska literatura za študente in študentke družboslovja nasploh ter še posebej študij spolov, feministične teorije, ženskih študij. Iz nje bi se morali učiti zdravniki ter študenti medicine ter drugo strokovno osebje, da bi bili sposobni prestopiti mentalne okvire, ki jim jih postavlja institucija medicine. Knjigo toplo priporočamo tudi vsaki nosečnici, da bi se - bolj osveščena - lažje spoprijemala s postopki, skozi katere zaradi nosečnosti gre, ne nujno vedno po lastni izbiri.